

ABORDATGE DE LA DIVERSITAT DE LA CONDUCTA SEXUAL DES DE L'ATENCIÓ PRIMÀRIA DE SALUT

Alicia Carrascón, llevadora. ASSIR Sant Feliu de Llobregat

Francisca Molero Rodríguez. Metgessa ASSIR Sant Andreu de la Barca. Societat Catalana de Sexologia

Quan es parla de sexualitat com a sinònim de procreació, o bé de genitalitat o de relacions coïtals, no incloem la globalitat d'aquest terme. Si bé és cert que tots aquests aspectes formen part del que entenem per sexualitat, també ho és que hi inclou molt més. Totes les definicions donades als diccionaris de les diferents llengües sobre aquest terme al·ludeixen a la "qualitat de ser sexuat, de tenir un sexe" i és aquesta idea de qualitat, tret, valor o dimensió la que més s'adequa a la definició de sexualitat¹.

Així doncs, podem definir la sexualitat com la dimensió que cadascú dona al fet de ser

un ésser sexuat. Per això, quan parlem de diversitat sexual ens estem referint a les diferents formes que tenim les persones de viure i expressar la sexualitat, incloent-hi l'orientació sexual, les pràctiques sexuals, les creences, les emocions, els sentiments, la influència cultural i, en definitiva, tots els elements que configuren la història personal de cadascú, seguint un ritme biogràfic. Per tant, en lloc de parlar d'una única sexualitat hem de parlar de diverses sexualitats.

Algunes cultures consideren la sexualitat com un component essencial de l'ésser humà en què aquesta s'associa a sentiments de plaer i benestar. I, per tant, se'n potencia el seu desenvolupament i la seva expressió. Però, en la majoria de les cultures, l'expressió de la sexualitat apareix associada a sentiments negatius i es considera que té una única funció: la procreativa (heterosexual i centrada en el coït)².

Des del punt de vista biològic, sembla clar que el fi últim de la sexualitat és la procreació però, en realitat, és veritat que la reproducció de l'espècie és el que dona el sentit essencial de l'expressió sexual? La recerca del plaer és la base de molts comportaments que van més enllà del plaer obtingut a través de l'orgasme, també inclou el plaer de donar i rebre en tota relació sexual positiva. Sembla evident que la sexualitat es converteix en una forma privilegiada de transmetre afecte i amor envers una altra persona, probablement és una de les formes més excitants de comunicar-se amb la persona que s'estima.

En moltes ocasions, la sexualitat també ens ajuda a reforçar l'autoestima, l'autoimatge (a sentir-nos més vitals), i aquest fet repercuteix en la nostra salut física i psíquica. Així doncs, la sexualitat de cada persona és una part troncal de la seva manera de viure, de percebre els altres i de comunicar-se. Per aquest motiu les seves formes d'expressió poden ser molt riques i diferents, depenent de les vivències personals, i poden evolucionar al llarg del cicle vital de cada persona, en alguns casos, produint canvis en la seva orientació sexual^{3,4,5}.

La globalització de la informació, la utilització de les noves tecnologies, els mitjans de comunicació, els canvis del sistema de valors i el nivell de qualitat de vida han produït canvis substancials en la manera de viure la sexualitat (taula 1).

La forma de viure la sexualitat està molt influenciada per la història personal de cadascú i també per l'edat, el sexe i les condicions socioeconòmiques.

Així, hi ha persones amb comportaments responsables que en frueixen, que es cuiden i cuiden els altres, i també n'hi ha d'altres que tenen comportaments fòbics i obsessius i que estan tan preocupades per controlar-ho tot que s'angoixen en excés i no frueixen del sexe, i també n'hi ha que tenen comportaments clarament de risc.

L'any 2002, l'OMS va definir la salut sexual com "un estat de benestar físic, emocional, mental i social relacionat amb la sexualitat i no només l'absència de malaltia, disfunció o debilitat. La salut sexual requereix un apropament positiu i respectuós envers la sexualitat i les relacions sexuals, així com la possibilitat d'obtenir plaer i experiències sexuals segures, lliures de coerció, discriminació i violència. Per tal d'assolir i mantenir la salut sexual de totes les persones, se n'han de respectar, protegir i complir els seus drets sexuals". És evident que les societats estan canviant, però malgrat això encara hi ha moltes situacions en què es vulneren aquests drets.

Els professionals de la salut també hauríem de garantir l'atenció d'aquests drets sexuals. No

COMUNICAT 37
NOVEMBRE 2008

Travessera de
les Corts 131-159,
Pavelló Ave Maria,
08028 Barcelona

Servei telefònic
d'atenció al públic:
900 21 22 22

Informació confidencial
i gratuïta

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

1. Foucart, N; Amezúa, E. *El libro de los sexos*. Revista española de sexología. ISSN 1136-548x, núm. 129, 2005.
2. Fuertes Martín, A; López Sánchez, F. *Aproximaciones al estudio de la sexualidad*. Salamanca: Amarú, 1997.
3. López, F. *Adquisición de la identidad sexual y de género*. A: Fernández I. (coord.) *Nuevas perspectivas en el desarrollo del sexo y el género*. Ed. Pirámide, 1998; 45-81.
4. Calvo, M. *Trampas y claves sexuales*. Barcelona. Ed. Icaria, 1988.
5. Guasch, O; Viñuales, O (ed.). *Sexualidades. Diversidad y control social*. Ed. Bellaterra 2003.

només s'hauria de vetllar per la prevenció d'embarassos no desitjats, el diagnòstic i tractament de les ITS, el tractament de les disfuncions sexuals o els diagnòstics de situacions de violència de gènere (aspectes de la sexualitat tots ells negatius), sinó que també s'haurien de potenciar tots els aspectes positius de la comunicació, el plaer i els sentiments de benestar, a través d'una educació sexual integral que no estigués tan centrada en la genitalitat. Aquesta tasca, que hauria de ser multidisciplinària, ja que l'educació depèn de tota la societat, es veu obstaculitzada, entre altres raons, per la dificultat dels professionals sanitaris d'abordar l'atenció a la sexualitat.

Les diverses raons que expliquen que els professionals sanitaris tinguem dificultats per abordar adequadament aquest tema són les següents:

- Ens costa incloure la sexualitat com un aspecte important de la salut.
- Pensem que la vivència de la sexualitat és molt íntima i que és "una indiscreció preguntar a algú per la seva vida sexual".
- La nostra pròpia vivència i història sexual poden fer que ens sentim incòmodes, que tinguem vergonya de parlar-ne i que, per tant, no sapiguem com preguntar les coses.
- Ens falten recursos per, si cal, fer una derivació.
- Ens falta formació específica per abordar el tema.
- No tenim el temps suficient per fer un abordatge adequat del tema.

Respecte als/a les pacients, també ens podem trobar que no són capaços de preguntar quan tenen dubtes, perquè tenen vergonya i se senten incòmodes i, per tant, no saben com s'han d'expressar, o bé perquè no tenen clar que, en la relació entre pacients i personal sanitari, es garanteixi el respecte a la confidencialitat, entre altres raons.

Què podem fer els professionals per millorar aquesta situació?

- Començar per qüestionar-nos les nostres creences sobre la sexualitat, ja que de vegades no tenim en compte que la història sexual de cada persona és diferent i el seu sistema de valors no té perquè ser com el nostre.
- Reflexionar sobre la definició que l'OMS fa de la salut sexual.

- Protocol·litzar preguntes en la història clínica que ens poden ajudar en l'abordatge de la sexualitat i que la pacient verbalitzi si hi ha algun problema que ens vol consultar. Es podrien fer preguntes directes relacionades amb: com valoren la seva sexualitat, les seves pràctiques més usuals, si tenen relacions sexuals amb altres persones fora de la parella, tipus de parella, orientació sexual, mètode anticonceptiu que fan servir, etc. A l'Infosida número 19 es parla de l'abordatge d'aquest tema⁶.
- Donar missatges positius: valorar la sexualitat com un element positiu de benestar i fer el reconeixement del dret al plaer responsable, sense culpa ni ansietat per por d'un embaràs o a un contagi per ITS.
- Saber escoltar i adaptar el llenguatge a la terminologia del/de la pacient.
- Oferir informació sexual bàsica adaptada a les seves necessitats.
- Treballar el conjunt d'actituds, coneixements i pràctiques que permetin al/a la pacient gaudir del plaer sexual minimitzant al màxim el risc.
 - Si cal, demanar formació específica en coneixements i habilitats per a l'entrevista clínica.

Els professionals hem de potenciar conductes sexuals saludables amb una actitud d'empatia i respecte sense emetre judicis de valor

Sovint no pensem que el criteri de normalitat està condicionat pel de freqüència i ignorem que l'orientació del desig, les preferències per un o altre sexe, etc. poden canviar al llarg de la vida. No acceptem que l'experiència sexual, com a exercici de descobriment de l'altre, es produeix moltes vegades mitjançant un mecanisme d'assaig, per encert/error.

Hem d'aconseguir:

- Ser professionals proactius en la promoció de la salut sexual.
- Parlar de sexualitat responsable i donar estratègies per promoure-la, tenint en compte que l'assessorament sexual ha de ser sempre individualitzat i valorant el context relacional i personal del/de la pacient.
- Afavorir que els/les pacients demanin ajuda, si la necessiten.
- Promoure la coordinació amb altres professionals, ja que no podem oblidar que la salut sexual és una coresponsabilitat de tota la societat.

Taula 1 - Canvis de la conducta sexual produïts en el nostre medi

- Més permissivitat sexual envers les diferents orientacions i conductes sexuals.
- Un repertori més ampli de pràctiques sexuals.
- Més reconeixement de la sexualitat femenina i, en conseqüència, una readaptació de la sexualitat masculina.
- Disminució de l'edat d'inici de les relacions sexuals coitals.
- Un nombre més alt de parelles sexuals estables i esporàdiques al llarg de la vida.
- Augment de les relacions sexuals entre persones de cultures diferents.
- Ús més freqüent i diversificat del preservatiu, encara que de vegades no se'n faci un ús correcte.
- Increment del consumisme sexual. S'accedeix amb més facilitat a les fonts d'informació tot i que, moltes vegades, són poc científiques.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

6. Generalitat de Catalunya. Departament de Salut. Infosida núm.19. Barcelona. Novembre 1998.

MONITORATGE DE LA PREVALENCIA DEL VIH I DELS COMPORTAMENTS ASSOCIATS AMB LA SEVA TRANSMISSIÓ EN HOMES QUE TENEN RELACIONS SEXUALS AMB HOMES

Cinta Folch. Centre d'Estudis Epidemiològics sobre les Infeccions de Transmissió Sexual i Sida de Catalunya

En el context del Sistema Integrat de Vigilància Epidemiològica del VIH/ITS de Catalunya (SIVES)¹, l'any 1993 el Centre d'Estudis Epidemiològics sobre les Infeccions de Transmissió Sexual i Sida de Catalunya (CEEISCAT) va iniciar el monitoratge conductual en diferents poblacions vulnerables. En particular, s'estan realitzant estudis transversals biennals en la població d'homes que tenen relacions sexuals amb homes (HSH) en col·laboració amb l'associació Stop sida. Les dades conductuals es van obtenir mitjançant un qüestionari anònim i auto-administrat. Es van recollir aproximadament 300 mostres de fluid oral per determinar la prevalença del VIH. L'objectiu d'aquest informe és descriure les tendències dels principals indicadors conductuals i de prevalença del VIH durant els anys 1995-2006.

Més de la meitat dels entrevistats al 2006 ha tingut més de 10 parelles sexuals masculines en els últims 12 mesos (62,8%) (s'observa un increment significatiu d'aquest fet des de 1995). La proporció d'homes que han tingut relacions sexuals amb parelles estables mostra una tendència decreixent (55,4% al 2006) i amb parelles ocasionals mostra una tendència creixent (91,7% al 2006). La penetració anal amb la parella estable (el 91% al 2006) i amb una parella ocasional (el 90,7% al 2006) ha experimentat un increment significatiu des de 1995. La pràctica de la penetració anal no protegida (PANP), en què el preservatiu s'usa ocasionalment o no s'usa mai, mostra una tendència creixent significativa tant en les parelles estables (el 60,4% al 2006) com en les ocasionals (el 34,6% al 2006) (taula 1).

La PANP amb la parella estable varia en funció de l'estat serològic de la parella. Al llarg de l'any 2006, aquesta és una pràctica freqüent entre parelles concordants negatives (69,5%) i parelles concordants positives, o en parelles en què un dels membres, o tots dos, desconeix el seu estat serològic (el 68 i 57,5%, respectivament). Cal destacar que, en els últims 12 mesos, un 41,1% de les parelles serodiscordants també ha practicat la PANP.

La prevalença de la infecció pel VIH, obtinguda a partir de les mostres de fluid oral, mostra una tendència creixent significativa durant el període 1995-2006 (del 14,2% l'any 1995 al 19,8% l'any 2006) (taula 1).

Igual que en d'altres països europeus², s'observa un increment de la prevalença d'infecció pel VIH entre els HSH comptabilitzats a Catalunya. Malgrat que aquest increment pot ser ocasionat, en part, per un major grau de supervivència de les persones infectades, a causa de l'eficàcia dels tractaments antiretrovirals, l'augment observat en les conductes sexuals de risc suggereix que també es pot tractar d'un increment de la incidència en el col·lectiu, per la qual cosa caldria plantejar-se la necessitat d'intensificar les intervencions preventives en aquest grup. A més, cal treballar amb les persones diagnosticades de VIH i les seves parelles sexuals, no tan sols per disminuir la transmissió del VIH sinó també per evitar reinfeccions i/o l'adquisició d'altres infeccions de transmissió sexual.

Taula 1 - Prevalença del VIH i de les conductes sexuals de risc durant els últims mesos en homes que tenen sexe amb altres homes

	1995	1998	2000	2002	2004	2006
	Nre.=741	Nre.=713	Nre.=828	Nre.=640	Nre.=728	Nre.=868
	%	%	%	%	%	%
> 10 parelles sexuals masculines*	45,2	54,2	57,9	55,7	62,7	62,8
Parella sexual estable*	63,7	65,4	63,8	57,9	56,5	55,4
Parella sexual ocasional*	85,2	87,4	89,9	90,1	91,4	91,7
Penetració anal parella estable*	82,9	86,1	86,9	90,8	90,8	91,0
Penetració anal parella ocasional*	71,5	81,0	83,0	87,3	90,4	90,7
PANP parella estable*	53,5	52,2	58,9	61,1	65,6	60,4
PANP parella ocasional*	24,2	21,8	25,4	25,8	34,4	34,6
Prevalença VIH (mostres fluid oral)*	14,2	15,5	17,9	18,3	24,0	19,8

* χ^2 trend significatiu. PANP: penetració anal no protegida.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES:

- Centre d'Estudis Epidemiològics sobre la Sida de Catalunya (CEESCAT). SIVES 2005: Sistema integrat de vigilància epidemiològica de Sida/VIH/ITS a Catalunya (SIVES): Informe anual. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Salut, 2006. (Document Tècnic; 18).
- Dodds, J; Johnson, A; Parry, J; Mercey, D. *A tale of three cities: persisting high HIV prevalence, risk behaviour and undiagnosed infection in community samples of men who have sex with men.* Sex Transm Infect 2007; 83 (5): 392-6.

GAIS POSITIUS

Violant d'Hongria, 156 - 08014 Barcelona
Telèfon: 93 298 06 42 (10 a 20 hores)
A/e: gaispositius@gaispositius.org
Pàgina web: <http://www.gaispositius.org>

Gais Positius és una associació comunitària d'homosexuals amb VIH/sida que treballa i ofereix serveis específics per als gais seropositius. Constituïda legalment el 1994, ofereix serveis professionals i espais comunitaris amb la finalitat de donar suport als homosexuals amb sida, millorar-ne la qualitat de vida i col·laborar a promoure la prevenció del VIH/sida i la solidaritat envers els afectats.

Gais Positius és membre de la Coordinadora Gai-Lesbiana de Catalunya (Servei d'Informa-

ció per a gais i lesbianes: **900 601 601**) i col·labora activament amb les institucions públiques, els centres sanitaris i el moviment associatiu.

Serveis que ofereix: acollida i informació, servei de la prova ràpida del VIH/sida i sífilis, atenció psicològica individual, informació sobre tractaments, assessoria jurídica, assessoria social, servei d'atenció, suport i acompanyament, teràpies complementàries, cibercafé, publicacions i revistes especialitzades, i pis tutelat.

Les nostres activitats són: trobades setmanals (dimecres i divendres), tallers de creixement personal, grups de suport emocional, xerrades i presentacions, cursos de formació, activitats lúdiques i campanyes preventives.

PUBLICACIONS DEL PROGRAMA PER A LA PREVENCIÓ I L'ASSISTÈNCIA DE LA SIDA

Fullet *Higiene i sexualitat segura*

Dins de les línies estratègiques del Programa per a la Prevenció i l'Assistència de la Sida (PPAS) hi ha la potenciació de les estratègies de prevenció primària i, més concretament, l'extensió de les mesures preventives pel que fa al treball sexual, una de les quals és donar a conèixer les mesures higièniques correctes per assegurar-los un bon estat de salut a través de mecanismes informatius com la publicació que ens ocupa.

Aquest fullet ha estat elaborat pel Grup de Treball sobre Prostitució i Sida, format per repre-

sentants del PPAS, ONG de servei en sida catalanes i administracions locals, tot i que la iniciativa va partir del treball de professionals sanitaris de la comarca del Bages, que van identificar que les persones que exercien la prostitució usaven incorrectament alguns dels productes farmacèutics prescrits.

Confiem que aquest producte, que conté missatges de salut i informació sobre recursos específics per a aquest col·lectiu sigui d'utilitat en el procés de millora del seu estat de salut.

20 D'OCTUBRE, DIA DE LA PROVA DE DETECCIÓ DEL VIH

El 20 d'octubre es va celebrar el Dia de la Prova de Detecció del VIH amb la finalitat d'incentivar la pràctica de la prova diagnòstica del VIH en les persones que ja han estat exposades a situacions de risc d'infecció pel VIH. Durant tot el dia hi ha hagut estands informatius a diverses poblacions de Catalunya on s'ha lliurat material informatiu i preventiu relacionat amb la infecció.

El dia 17 d'octubre es va fer una roda de premsa en el Departament de Salut en què es van anunciar les iniciatives següents: iniciar una prova pilot sobre l'oferiment de la prova ràpida de detecció del VIH a les oficines de farmàcia i la formació als professionals d'atenció primària per promoure la detecció precoç de la infecció perquè tinguin eines adequades (formació i material) per oferir aconsellament als seus pacients.

DIA MUNDIAL DE LLUITA CONTRA LA SIDA 2008

Com cada any, el dia 1 de desembre s'ha celebrat el Dia Mundial de Lluita contra la Sida amb el lema "ACTUA. Mantenim la promesa". En una època en què s'ha millorat la qualitat i l'esperança de vida gràcies als progressos realitzats en el tractament, s'està produint una relaxació en les mesures de prevenció, i per tant un repunt de la transmissió del VIH i de les altres infeccions de transmissió sexual.

Amb aquest dia es vol sensibilitzar el conjunt de la societat, i en especial a aquelles persones i grups que tenen la responsabilitat de lluitar contra la propagació d'aquestes infeccions, per tal que no baixin la guàrdia i continuïn redoblant els esforços per evitar la seva transmissió.

© Generalitat de Catalunya
Departament de Salut
ISSN: 1139-8981
DLB: 41.309-98

Edita:
**Direcció General
de Salut Pública**

Direcció:
Antoni Plasència
(Direcció General
de Salut Pública)
Jordi Casabona
(Centre d'Estudis Epidemiològics
sobre les ITS i Sida de
Catalunya)
Albert Giménez
(Programa per a la Prevenció
i l'Assistència de la Sida)

Comitè de Redacció:
José Luis Martínez
(Programa per a la Prevenció
i l'Assistència de la Sida)
Juanjo Mascort
(Societat Catalana de Medicina
Familiar i Comunitària)
Núria Vives
(Centre d'Estudis Epidemiològics
sobre les ITS i Sida de
Catalunya)

Coordinació editorial:
**Publicacions, Imatge i Difusió
Corporativa**
(Gabinet de la Consellera)

Correcció lingüística:
**Secció de Planificació
Lingüística**

Adreça electrònica:
sida.salut@gencat.net

 www.gencat.cat/salut